

פרשת תצוה

צִדְקַת מִשְׁפָּחָה אֶתְנָה – תְּצַוֶּה

הַקְרַב אֶלֶיךָ אֶת אֶהְרֹן אַחִיךָ... לְכַהֵנוּ לִי – מִהוּ כְּהֵן?

עיקר עיסוקה של פרשתנו בהכנת בגדי הכהונה בעבור אהרון ובניו, הנבחרים לשמש ככהנים. מפרשת שמות, בה נולד משה רבינו, ועד פרשת "וזאת הברכה", החותמת את התורה, למעט פרשתנו, אין לך פרשה בה לא נזכר שמו של משה. תופעה זו מיוחדת במינה, מכיוון שלא מדובר בהעדר התייחסות אל משה, או בהתעלמות ממנו חלילה, כי אם להיפך. אם בשאר הפרשיות התייחסות אל משה היא בשמו, בגוף שלישי, כמו "וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה", "וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה" וכיו"ב, הרי בפרשתנו הגישה היא "חזיתית". הקב"ה כמו מדבר עם משה פה אל פה, בלשון נוכח, ואז אין צורך לנקוב בשמו של משה. בפרשתנו 101 פסוקים וכנגדם 101 התייחסויות אל משה בלשון נוכח, ובממוצע, התייחסות אחת לכל פסוק. כדוגמא, ניתן לקחת את הפסוק הראשון של הפרשה, בו שלוש התייחסויות למשה, בגוף שני (מובלטות), "וְאַתָּה תְּצַוֶּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ שְׁמֹן זֵית זָךְ כְּתִית לְמִאֹר".

יוצא איפוא שמשה "הסמוי", הוא לכאורה הדמות המרכזית בפרשתנו, הוא המוציא והמביא והוא המנהל את הכל. אך למעשה, במה עוסק משה לאורך הפרשה? משה מקבל הוראה אחר הוראה, כיצד להכין את "סביבת העבודה" הנדרשת לאהרון ובניו, הנבחרים בפרשתנו לכהונה, וגם הנחיות באשר להכשרתם לתפקיד, ולטקס משיחתם (הכתרתם ככהנים). מיהו איפוא "הגיבור" בפרשתנו? האם משה אליו מופנים הדברים, או שמא משה הוא רק "שר הטקס", ואהרון הוא זה שהכל סובב סביבו, ולכבודו ניתנות כל הנחיות באשר לניהול הטקס? הכתוב מיטיב לתאר זאת בפסוק הבא, בצווי "וְעֲשִׂיתָ בְּגָדֵי קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אַחִיךָ לְכַבֹּד וּלְתַפְאֵרֶת". לכאורה, משה הוא בגדר "החייט" חלילה, המתבקש "לקחת מידות", כדי להכין בגדי שרד לבעל השררה.

הפסוק המרכזי הקושר בין משה ואהרון בפרשתנו הוא ציווי של הקב"ה למשה, "וְאַתָּה תְּקַרֵּב אֶלֶיךָ אֶת אֶהְרֹן אַחִיךָ וְאֶת בְּנָיו אֲתוֹ מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכַהֵנוּ לִי". ממבט ראשון, לשון הפסוק אינה ברורה די הצורך. ברור לנו שמדובר בקירובו של אהרון. מדוע אם כן, מנוסח הציווי בלשון "תְּקַרֵּב" – בבניין הפעיל, המשמש בעיקר להקרבת קרבנות, ולא "תְּקַרֵּב אֶת אֶהְרֹן" למשל? אנו רואים בהמשך הפסוק שמטרת הקירוב היא להכשיר את אהרון לכהונה. הַכְּהֵן אמור הרי לשמש את הקב"ה, ולא את משה רבינו. אם כן, מן הראוי היה לכאורה שהקב"ה יאמר למשה "תְּקַרֵּב אֶלֶי אֶת אֶהְרֹן", ולא "אֶלֶיךָ"? כדי להיכנס בסוד העניינים עלינו לרדת לשרשם של התואר 'כְּהֵן' ושל הפועל 'לְכַהֵן'. כדרכנו נחפש אחר המופע הראשון בתורה של כל אחת מהמילים. הפועל 'לְכַהֵן' מופיע לראשונה בפרשתנו, בפסוק שלעיל, מכאן ניתן להבין שפרשתנו היא הבסיס להבנת הכהונה, פעולתו של הכהן. לעומת זאת הַכְּהֵן הראשון הנזכר בתורה הוא "מִלְכֵי צֶדֶק מְלֹךְ שְׁלָם" (בספר בראשית), שאברהם אבינו נותן לו מעשר, עליו אומרת התורה "וְהוּא כְּהֵן לְאֵל-עֵלְיוֹן".

מהו כְּהֵן ומהי הכהונה? על דרך הפשט, כְּהֵן הוא אדם שקיבל על עצמו, או נתמנה כנציג הציבור, לשרת בקודש. נתמקד במהותו של הַכְּהֵן על פי תורת ישראל. אחד מתפקידיו העיקריים של הכהן הוא הקרבת קרבנות לקב"ה, בשם הציבור או בעבור יחידים. מלבד הקרבנות, הכהנים ממונים על ניהולם ואחזקתם של המקדש וכליו. יש עבודות נוספות שעליהם לעשות במקדש, כמו עריכת הנרות במנורה, "לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד", מצוה הנזכרת בפסוק הראשון של פרשתנו. בנוסף לכך מוטלות על הכהן מצוות רבות שניתן לכנותן "מצוות שבינו ובין ישראל". ביניהן: המצוה לברך את בני ישראל ("ברכת כהנים"), תפילה ובקשה בעד כפרה לעם ישראל, טיפול בנגעים שונים (צרעת ועוד), שיפוט, הוראה ועוד. מדוע זכו אהרון ובניו בתפקיד זה, על כל הכבוד הכרוך בו, כתואר העובר בירושה מדור לדור? חשוב לזכור כי מלכתחילה אמורה היתה משרה זו להתחלק "בשווה" בין כל שבטי ישראל, למשפחותיו. לכל בית-אב היה אמור להיות נציג בכהונה, כפי שמצווה הקב"ה לאחר יציאת מצרים, "קֹדֶשׁ לִי כָל בְּכוֹר...". הבכורות הזכרים מכל ישראל, אמורים היו להיות מקודשים מלידה, כלומר מופרשים למטרה זו, של עבודת הקודש. משחטאו כל שבטי ישראל, למעט שבט לוי, בחטא העגל, העביר הקב"ה את התפקיד לאהרון ולבניו ("מיטב" שבלוויים).

מדוע קרוי הַכְּהֵן בשם זה דוקא, וכיצד באים בו תפקידיו לידי ביטוי? ומחדש הרש"ר הירש, שהתואר 'כְּהֵן' הוא משרש כ.ו.ג. קביעה זו קשה במקצת, שהרי אנו מוצאים בתורה הטיית רבות של השרש כ.ה.ג. בבניין פעיל, מלשון לְכַהֵן, כמו בפרשתנו "וְאֶת אֶהְרֹן וְאֶת בְּנָיו אֶקְדָּשׁ לְכַהֵן לִי"? הרש"ר סובר כנראה, שהשרש כ.ה.ג. נולד ב"היזון חוזר" מהתואר 'כְּהֵן' כדי לציין שימוש בתפקיד כְּהֵן. אך כיצד מגיעים מ-כ.ו.ג. לְכַהֵן? לאן נעלמה האות ו', ומאיפה צצה האות ה' שבאה במקומה? אנו רואים תופעה דומה בשמות עצם נוספים כמו 'כְּהֵן', ששורשה כ.ו.ג. הַכְּהֵן היא ה"מתווכת" שבין היד ובין האצבעות, היא האמצעי "המתבונן ומבין" של היד, מעין "איש הביניים", כי בלעדיה כל האצבעות כאילו משותקות. נסו לתאר לעצמכם תפקוד שוטף עם יד החסרה כְּהֵן, החל בפעולות כמו שימוש בסכום, כתיבה בעט, ספירת שטרות, רכישת כפתורים וכיו"ב, וכלה בלחיצת יד פשוטה. ידוע על מקרים בהם הפתרון לאנשים שאיבדו את כְּהֵן ידם, היה קטיעה בניתוח של אצבע אחרת, פחות חשובה, וחיבורה למקום הגדם, ככְּהֵן חדשה. אולי ניתן להביא כדוגמא פשוטה יותר להחלפת האותיות, את התואר מַהֵל, שבא משורש מ.ו.ל. אם נשוב עתה לשורש כ.ו.ג., נגלה שנגזרות ממנו מילים רבות המאפיינות את תפקידי הכהן. המילה להכין למשל (כהן=הכין בחילוף אותיות). תפקידו של הַכְּהֵן במהותו, הוא להכשיר את האדם ולהכין אותו למילוי תפקידו בעולם, בצורה נכונה, כך שיעשה את רצון קונו. בהקרבת הקרבנות אמור הַכְּהֵן המשמש כשליח, לקרב את שולחיו לקב"ה. לשם כך עליו למלא תפקידו בכוונה כנה וטהורה, לשם שמים.

גם אם לא נאמץ את קביעתו של הרש"ר הירש באשר לשרש המילה 'כְּהֵן', ובבחר בדרך הפשטנית יותר, לפיה השורש הוא כ.ה.ג., עדיין ניתן למצוא בו ביטוי נרחב לתפקידיו של הכהן. הפעם נעשה זאת באמצעות הצירופים השונים של שתיים מתוך שלש האותיות של המילה 'כְּהֵן'. נפתח בצירוף השני, שתי אותיות הקצה של המילה 'כְּהֵן' היוצרות את המילה 'כָּן'. מילה זו מייצגת את נכונותו של הַכְּהֵן להיענות (אמירת 'כָּן') לכל הפונה אליו. מאידך, מייצגת המילה 'כָּן' את הכנות, החשובה מצידו של הַכְּהֵן ואת ההקפדה הנדרשת ממנו באשר לנכונות דבריו. אחת מהמשמעויות הנוספות של המילה 'כָּן', היא 'כך', תיאור האופן והצורה בה

נכון לפעול, כפי שמורה הקב"ה למשה "כָּל־אֲשֶׁר אָנִי מְרַאֶה אוֹתְךָ אֵת תְּבִנֹתַי הַמְשֻׁכָּן וְאֵת תְּבִנֹתַי כָּל כְּלִי וְכָן תַּעֲשֶׂה". הצירוף השלישי של שתי אותיות מהמילה 'כֶּהֱנָה', הוא 'הֶהָ'. מעניין שגם למילה 'הֶהָ' משמעות של 'כֶּהֱנָה', אך יש בה צד נוסף ומיוחד. היא משמשת להצגת האמת, אך בצורה של תמיהה ושאלה, כמו התמיהה שמעלה משה בפני הקב"ה השולח אותו לדבר עם פרעה, "הֶהָ בְּנִי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁמְעוּ אֵלַי וְאֵיךְ יִשְׁמְעֵנִי פְּרַעֲהוּ, וְאֲנִי עָרַל שְׁפָתַי?!". משמעותה של 'הֶהָ' היא בגדר 'הֶהָ', 'הֶהָ' (=האם לא), כלומר "האם לא כך וכך?!", שאלה שהתשובה עליה אמורה להיות 'כֶּהֱנָה'. תפקידו של הכהן להורות, אך גם להוכיח את הפונה אליו, אם באמצעות הרגש ואם באמצעות ההיגיון, בהצגת העובדות, כדי להביא את השומע לידי מסקנות נכונות.

ומה עם הצירוף הראשון? אם נתבונן במילה 'כֶּהֱנָה' מצד הפנימיות, נראה כי היא פותחת באותיות 'כֶּהֱנָה', המזכירות לנו את המצוה של ברכת כהנים, הפותחת ב-'כֶּהֱנָה תִּבְרְכּוּ אֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם'. האם לא ניתן היה להביע את הציווי ללא המילה 'כֶּהֱנָה'? ננסה להתחקות אחר שורשיה של המילה 'כֶּהֱנָה'. משמעותה הפשוטה היא 'כֶּהֱנָה', אלא שמדובר במשהו שלא ניתן לכמת או להגדיר בצורה פיזית בלבד, אלא במשהו שיש בו גם צד המושפע מהפנימיות. תפקידו של הכהן הוא להאיר לעם ישראל את הדרך ולהורות לו כיצד נכון לנהוג, כיצד להתקרב אל הקב"ה, 'כֶּהֱנָה! יש רמזים רבים שכמו מלמדים על אופיה הרוחני והמואיר של המילה 'כֶּהֱנָה', ונתייחס לחלק מהם. ביום השישי לבריאת העולם, ב-א' בתשרי (ראש השנה), נברא האדם. אם נחזור חמישה ימים לאחור, ליום הראשון, נגלה כי האור נברא ב-'כֶּהֱנָה' באלול. אם נפתח בספר בראשית ונחפש אחר המופע הראשון של המילה 'אור' נגלה כי מדובר במלה ה-'כֶּהֱנָה' (העשרים וחמש) בתורה. כאשר אברהם אבינו לוקח את יצחק בנו לעקוד אותו בארץ המוריה, הקב"ה אינו נוקב במקום מדויק. התורה מספרת לנו ש"וַיִּשָּׂא אֲבָרְהָם אֶת יְעִזְבֵּל וַיֵּרָא אֶת הַמָּקוֹם מֵרְחֹק". אברהם וגם יצחק רואים את האור הרוחני בראש הר המוריה, אור הסמוי מעיניהם של נערי. ואז אומר להם אברהם "שְׁבוּ לָכֶם פֹּה עִם הַחֲמוֹר וְאֲנִי וְהַנֶּעֱרָר נִלְכָּה עַד כֹּה...". אם נמשיך ונחשב את ערכה של האות האחרונה במילה 'כֶּהֱנָה', האות 'נ' (=50), נקבל פעמיים 'כֶּהֱנָה', ובסה"כ מסתכמת המילה 'כֶּהֱנָה' לשלש פעמים 'כֶּהֱנָה', כמו לרמז על ברכת כהנים, הקרויה גם "הברכה המשולשת בתורה" בשל היותה מורכבת מ-3 פסוקים רצופים (כל פסוק ברכה בפני עצמה).

נסכם בכך שהנביאים (למעט משה רבינו) היו פותחים את נבואותיהם במילה 'כֶּהֱנָה', בבואם לתאר במילים את מה שראו וחשו ברוחני. לכן אולי פותחת פרשתנו במצוה המוטלת על אהרן ובניו, "לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד". מצוה זו מופיעה עוד לפני שהתורה מזכירה את דבר בחירתם לכהונה. דבר זה יכול להעיד על מהותה הרוחנית של מצוה זו, שכמו אינה כפופה למגבלות של הזמן (הסדר הכרונולוגי), והיא "מעל לזמן". ראשי התיבות נ"י משמשים בקבלה, לציון החלקים הנמוכים שבנשמה, נפש ו-רוח. וציווי זה כמו רומז על אחריותם של הכהנים, למצבו הנפשי/רוחני של כל יהודי, על חובתם לפעול בתמימות לעלייה רוחנית אצל צאן מרעיתם. תפקיד זה של הכהן כמורה דרך, כמלמד תורה וכשופט מוצא את ביטויו במקומות רבים בתורה, בהם אנו מצויים לפנות אליו בשאלות ולפעול על פי הוראותיו. על תפקידו החשוב של הכֶּהֱנָה, ועל הפוטנציאל הרוחני שלו, ניתן ללמוד מדברי הנביא מלאכי "כִּי שְׁפָתַי כֶּהֱנָה יִשְׁמְרוּ דַעַת וְתוֹרָה יִבְקְשׁוּ מִפִּיהוּ כִּי מִלְאָךְ הִי צֶבֶד אוֹת הוּא".

כאשר הכהנים עולים לדוכן לקיים מצוות ברכת כהנים, הם מברכים קודם לעשייתה, "ברוך אתה... אשר קידשנו במצוותיו וציוונו לברך את עמו ישראל באהבה". לפי הפשט, כוונת הברכה היא שעליהם לבצע את פעולת הברכה באהבה, מכל הלב ובכוונה טובה. אך אם נתבונן מזווית אחרת נראה לכאורה, שניתן לפרש את המילים כאילו הקב"ה ציווה אותם לברך, דהיינו להשפיע ולתת לעם ישראל. ומה בעיקר, עליהם להשפיע על עם ישראל? אהבה, אהבת ישראל פשוטה, שמהוה בסיס גם לאהבת הבורא ולקיום מצוותיו. ונראה, כי לא זו בלבד שאין מדובר בחלופות הסותרות זו את זו, אלא, כאשר אדם מרעיף אהבה אמיתית על חברו, אי אפשר שאהבה זו לא תביא לתולדות בנפשו של החבר, אי אפשר שחברו לא יידבק ב"שפעת" של "אהבת ישראל".

כעת יכולים אנו להתייחס על קצה המזלג ללשון הכתוב "וְאִתָּה הַקֶּרֶב אֵלֶיךָ אֶת אֶהְרֹן אַחִיךָ", שכמו קושר את הקירוב להקרבת קורבן, כאילו במעשה הקירוב של אהרן יש משום הקרבה מצידו של משה. משה עלול היה לראות עצמו נפגע מכך שלא "זכה" לכהונה לזרות. ומקדים הקב"ה כביכול "תרופה", למה שאינו בגדר "מכה" כלל. "וְאִתָּה", אתה משה, הינך בגדר ו' החיבור המחבר ביני ובין עם ישראל. אלא שמדרגתך כה גבוהה, עד שאינך יכול לשמש כמורה רוחני ביומיום, לכל השכבות בעם ישראל. לשם כך עליך להאציל ממה שבך לאהרון ובניו, ע"י קירוב אליך, קרוב לרמתך, עד כמה שניתן. ומתוך כך יקרבו אהרון ובניו, בתגובת שרשרת, את בני ישראל אליהם. ואולי על דרך חסידות, ניתן לראות בשימוש במילה "הַקֶּרֶב" מעין רמז דווקא בעבורנו, כמו לומר לנו שקירוב אמיתי, כרוך בנכונות מצידנו להקרבת קורבן לשם כך, ולו משהו, ממה שנראה לנו כטובות הנאה פרטיות שלנו. משה רבינו עומד לו בבדידות מזהרת בראש הפסגה, והוא נקרא לקרב אליו את אהרון אחיו. לו אנחנו במקומו, אפשר שלפחות היו חולפים במוחנו הרהורים שונים, על הפער שעלול להצטמק, על שכתוצאה מכך אנו עלולים לבלוט פחות, ועל כך שאחרים עלולים לחלוק עימנו את מקומו. משה מוכן לשמש כמטרה להטפת מוסר, מצידו של הקב"ה כביכול, כדי שאנו זכה לקבל את המסר. אך חשוב גם להבין, שלאמיתו של דבר אין בכך משום קרוב, כי כאשר אני מקרב אלי משהו מבניו של הקב"ה, הנמצא "נמוך יותר" בסולם, אני זוכה בכך גם לקרב את עצמי לקב"ה, ובעצם אפשר לומר אפילו, שאני מקרב את הקב"ה אלי.

דבר חסידות

חסיד אחד שבניו הגיעו לגיל חינוך, חיפש בעבורם מלמד. המליצו לו על מלמד אחד, אך החסיד סירב לקחתו, באמרו שהנהגתו החסידית של הלה, אינה תואמת את הרמה שהוא דורש בעבור ילדיו. בא אותו מלמד לאותו חסיד וניסה לשכנע אותו: "נכון, אני עדיין לא חסיד אמיתי, אבל כמובן, אתן לילדיך את החינוך הנכון, שהרי אני באמת רוצה שתלמידי יגדלו להיות חסידים אמיתיים". ענה לו החסיד: "הרי זו בדיוק הצרה, שכן, הם ילמדו ממך ובסופו של דבר יהיו כמוך, כלומר, שגם הם ירצו באמת, כמוך, שאחרים יהיו חסידים, ובכך תבוא לידי ביטוי כל חסידותם (הם יסתפקו בכך)".

שבת שלום ומבורך

100/100

אם ברצונך למקבל את הגיליון במייל או במסרון, פנה אל hhananv@gmail.com או לטלפון 052-569-9691.